

ÁMOKFUTÓK

Részlet

DEAK FERENC

Amíg Hordó kereket cserélt, halálos csend uralkodott közöttünk. Szekula végtelen zavarában homlokát simogatta, kapargatta véresre. Szégyellte az esetet, bár nyilvánvaló volt, hogy az egész nem következik be, ha a kocsivezető nem fékez oly eszeveszetten.

Azt soha senki sem tudta meg, volt-e a fékezésnek valami komolyabb oka, vagy csupán a nagy vadászt akarta megszégyeníteni Hordó.

A dúvadaknak híre-hamva se volt már, de agyaraiknak villogását ott láttuk a szikrázó, pattogó bokrokban. Vad vidéken jártunk, a dúvadak országában, így is kellett viselkednünk, pontosan így, ahogyan erre felé illik.

De tudtunk-e vajon?

Vajon tanított-e valaha valaki rá? A kíméletlenségre, a találmányosságra (?), de arra az igazira, amely csak itt érvényes, ebben az erdőben, vagy odébb, a homokbuckák között.

Mosolyognom kellett ezen: a vadak két csordája találkozott valahol a műúton, amely hol megjelenik a föld színén, hol meg elmerül a mélyben, mintha jeleznék az utazás értelmetlenségét.

A vadak két csordájának keresztútja volt ez, ahol mi most egy pillanatra megálltunk.

Amikor végre újból felbúgott az öreg Ford, Szekula Hordó felé fordult:

— Mi is történt tulajdonképpen, uram?

— Szétlőtte az elsőt... — mondta meglepő hidegvérrel a tegnapi talpnyaló. — Nem szégyelli magát, valamikor még volt érzéke a célpontok megválasztásához, de most azt kell hinnem, hogy megbolondult. Hát nem érzi, hogy szeszélyeivel csak odázza az érkezést és az annyira óhajtott visszatérést?

— De hisz én a vadkanokra céloztam, ne mondjon badarságokat, hanem valami történt, és engem a lendület megzavart...

— És kérdem én: milyen lendület zavarta meg Szekula urat, amikor két évvel ezelőtt, a nagy decemberi körvadászat után a Vadászkiáltásban szétlőtte a rádiót? Pedig nem is ivott...

— De... de megfizettem. Hogy szétlőttem... megvolt rá az okom...

— Nyomós ok lehetett, ha már egy rádiót szétlő... Ugyan ne beszéljen számárságokat, ismerem én nagyon jól a Szekula úr NYOMÓS OKAIT, bármiről legyen szó.

— Ezt én nem szoktam meg magától... ezt a hangnemet én nem tűröm. Ez fenyegetés vagy mi...

— Igen, ez az utolsó alkalom, hogy a kocsimban utazik. Elég volt, untig elég ez a negyvenkét esztendő...

— Hát ki kinek tett szolgálatot? Ami pedig ezt az utat illeti, kérem, hogy amit tud rólam, azt felejtse el, már rég el kellett volna felejtene mindent.

— Mindent.

— Igen! Sok mindent...

— Sok mindent el kellett volna felejtene, valóban sok mindent... Ha az ember nagyon akarja, sikerül is neki. De vannak dolgok, amelyek megülték az agyamat... mint valami átkozott féreg, ott motoszkál bennem, és ezt a férget nem lehet elzargatni, nem lehet kivetni, pedig most már nagyon nagy kolonc az életemen még a legkisebb kellemetlen emlék is...

— Ezt majd mi ketten elintézzük... — sziszegte Szekula, és homloka szinte lángolt.

— Volt nekem egy barátom, akit csalánkiütés lepett el, ha réztrombitát látott. Tavaly kiderült, ki verte össze a fővárosi szimfonikusok fúvós hangszereit. Ez az én barátom két évadot szünetelt a csalánkiütések miatt, szóval ez az én barátom nagyon hasonlított rám, ez az én barátom szintén balett-táncos volt, és Gáldy volt a neve. Most megoldották a nagy problémát: a fúvósokat eldugták előle, s azóta semmi baja. Lehet, hogy Szekula is allergikus valamire, például a rádiókra, autógumikra és az udvaron sétáló szelíd lábasjóságra. — Gáldy igyekezett fékezni gesztikulációit, s főleg jobb kezét dajkálta beszéd közben. Szekula az ő balesetéről mit sem tudott, csak amikor megfontolt visszacsapó válaszát akarta az arcába vágni, akkor vette észre nagy lilás kezefejét...

— Mondja már, szemtelen fráter, mi történt magával?

— Dániel az este a mennyezetre mászott, és útközben el akarta taposni utolsó uborkámat. Arról a nevezetes uborkáról van szó, amely boldoggá tehetett volna egész életemre. Ilyen értelmiségieket szedtél nekem össze, hát le a kalappal, Szekula. Ami pedig Bodnárodát illeti, láttam, igencsak megrázta távozásunk. Ilyen barátot ritkán talál az ember, aki utánad való bánatában hány is... Mindenesetre többszörös hasznunk van ebből a barátságából. Íme a puska, egy szétlőtt első gumi, aztán fiatal festőnk a nejét kölcsönözte el rizikó nélkül. Dániel kivéste a gerendából az összes sörétet, Ticze úr újabb szövetségesre akadt a kocsi vezető személyében...

Halálos csend.

Szekula Hordó felé fordult:

— Mi? Miféle szövetség?

— Nem tudok róla semmit, hisz leitatott, Szekula úr...

— Miről van szó, ki velem!

— Mondom, hogy nem tudom, részeg voltam. Lehet, hogy beszéltem valamiről, valami összevisszaságot beszélhettem... Szekula úr engem berúgatott, és kizavart az erdőőr szobájából. Honnan tudjam én, hogy hol jártam és mit beszéltem? Az is meglehet, hogy mindent csak kitaláltak. Itt van az elvt... az úr, ő azt állítja, hogy az este semmit

nem mondtam. Azt állítja, hogy csupán részeg voltam, de semmit nem mondtam. Hallgattam, mint a sötét éjszaka.

Minden szem felém fordult, csupán Hordó húzta be válla közé a fejét, mintha útést várt volna hátulról.

Várták, lesték a szavam.

Az igazat vagy a hazugságot.

Mit mondhattam most, ebben a pillanatban? És egyáltalán szükséges-e mondanom valamit? Nem! Most az egyszer nem! Most az egyszer mindnyájan az én kezemben voltak.

Csak mosolyogtam.

Mindenkire külön-külön.

Mindenkire a lehető legüresebb tekintettel.

Tudtukra adtam, hogy egyelőre nem szólok semmit.

És a csend megnyúlt, a csend kiterjedt az elkövetkező félórára, az elkövetkező háromnegyed órára... Ez az én csendem volt, az én parancsom, az én ujjam a ravaszon.

Ticze duzzogva ült Dániel mellett, aki ez esetben inkább csak szolidaritásból hallgatott, őt most sem érintette a dolog különösképpen. Utunk elején, amíg a Szekulával való incselkedés ötletszerűen és egy kicsit öncélúan folyt, ő szívesen vitte a szót, de amióta elmergesedett a helyzet, nem tudta követni az események fonalát, és így legszívesebben megjátszotta a közönyöst. Gáldy attól félt, hogy most az ő fecsegésén borul fel igazán a világ, és úgy tett, mintha megdagadt jobb kezével lenne elfoglalva. A két első ülésen tartott a hidegháború.

Az erdőből egyszerre a homokdombok közé jutottunk. A gyér fűvel benőtt dombok között meglepő biztonsággal vitt bennünket az aszfalt-sáv valami bibliai sivatagba.

Eszembe jutott az én dombom, az a dús fű és lenn a gőzölgő patak, és körben a gyertyános és az ég, mely soha sehol olyan kék nem volt a világon, mint épp ott a domb felett. Ahogy hanyatt fekvé tekintetemet belefúrtam a végtelenbe, mily kedves kincs volt a létezés, az élet, az erő, mely elcsitulva várt fegyelmezetten az ébredő ingerekre, reflexekre.

Ahogy így hanyatt fekvé mosolyogni látlak, aggodalommal gondolok arra, hogy többé nincs rám szükséged. A legapróbb fűszál, amely füledet vagy tarkódat csiklandozza, több segítséget nyújt neked, mint én ezer biztató szóval — mondta ilyenkor Izabella, aki nagyon féltette szerepét életemben.

— Hát biztatni kell engem? Kellett-e valaha is? Amit tőled kértem, az nem a szavakkal való támogatás, az nem a magamtól való eluszítás, Izabella, egyszer majd valamelyikünk eltűnik, úgy is mondhatnánk, meghal, a másikban megmarad még valameddig az, amit soha senki nem tud: egy-egy mozdulat, egy-egy rövid perc, amelyről csak az a másik tud, amelytől csak az a másik gazdagodott. Ezért kellünk egymásnak, ha megsemmisülünk, egy kicsit még éljünk tovább, a másik révén intézzünk el néhány apró dolgot, lássuk, ki volt az ellenségünk, kit illettünk felesleges bizalommal... Ha meghalunk, ne legyen olyan egyszerre vége mindennek. Ha neked terhes velem kőborolni, nem haragszom meg: menj vissza, és várj meg a városban. Azt mondd: a fűszál... Az egy kicsiny élet önmagában, gyökerei ott vannak, ahol az enyéim: természetünknel fogva nem törünk egymásra.

A fű sohasem emlékszik rám, én sem a fűre külön-külön, esetleg az egész pázsitra. S ez az aránytalan kölcsönviszony a mi harmonikus létezésünk alapja. Veled más a helyzet.

A kocsiban negyvenvalahány fokos meleg feküdt ránk, egymásba izzadt, egymást megvető utasokra.

Elernyedtt tagokkal ültünk az izzó üléseken, s még annyi erőnk sem volt már, hogy egymással külön törődjünk.

Ha az egy pillanatra felvetődő víziómat valahogy tovább tudtam volna fejleszteni, vagy akár meglévő lényegében meg tudtam volna tartani, kész csoda lett volna, és agyam frissességéről tett volna tanúságot...

Az a nagy és drámai feszültség, amely szótlanságom nyomán kerekedett, a pokoli hőségben percek alatt elolvadt, s ha valaki még esetleg foglalkozott a dologgal, nem hiszem, hogy válaszommal lényegesen változtathattam volna kedélyállapotán.

A fáradtságtól izzó tekintetek nem kevés megvetéssel illettek, ha tanácstalan csavargásuk alkalmával véletlenül elébük kerültem. Ha a feszültség első pillanataiban nem is, de később mégiscsak rájöttek, hogy hallgatásom mit biztosít számomra, azt azonban egyikőjük sem merte feltételezni, hogy a válaszadás lehetőségét nem fogom kihasználni a legkritikusabb pillanatban.

Ez a pillanat azonban elmúlt — az életemben mindig üresen múltak el ezek a kritikus pillanatok —, én tovább hallgattam, oly soká, hogy már pusztán kíváncsiságuk lőtávolságán is túl kerültem... Már azon gondolkodtam, hogy ez lenne a legideálisabb vért ellenük: örökké, minduntalan, percről percre kiábrándítani őket, örökké mindent gyönyörűen elrontani, megghiúsítani. Ehhez azonban nagyobb sakkmeisternek kellett volna lennem, egy ilyen táblán nehezebb itt most kiprovokálni egy vereséget, mint tíz győzelmet zsebre vágni. Azonkívül előbb-utóbb megvetés helyett részvét simogatna tekintetükből.

Ahogy néztem az izzó tájat s a délibábok által kettészelt dombvidéket, a nyári nap parazsa lassan belefészkelődött tudatomba, és azon kaptam magam, hogy kiszáradt ajkakkal suttogom: fejen állva is, fél lábon állva is élve kell maradni.

Nevetséges dolog: az ember pár száz kilométerre kerül otthonától, és már külön erőfeszítéseket tesz, hogy az idegen vidéket előbb gyilkosnak könyveli el, aztán pedig hogy életkedvét az előbbi sötét látomással szemben arányosan felnövelje.

Bár az is igaz, hogy nemegyszer esik meg az emberrel, hogy hazai tájon is elveszti bátorságát, önbizalmát, egész elenyésző oknál fogva.

A műút most véglegesen eltűnt alólunk. Egy nagyobbacska homokdombba futott bele, de a túloldalon hiába kerestük, így hát pusztán ösztönünkre hallgattunk, amikor Hordót néha nagy dilemmáiban tanácsainkkal megsegítettük.

Ilyenkor hangos eszmecsere folyt közöttünk, melybe még Szekula is bekapcsolódott, sőt Ticzével is egy véleményre tudott vergődni, ami senkit sem lepett meg annyira, mint épp a kocsivezetőt.

Fekete szegélyű zsebkendőjét utolsó mentségül ráncigálta elő, hogy gyöngyöző homlokáról a valótlanságot is letörölje. Mert ha ez való tudott lenni, akkor ő elveszett... Míg tartott a vita az utasok közt, félve, könyörögve pislogott hátra, én azonban nem tudtam segíteni.

Ahhoz, hogy ezt a vén medvét valaki megmentse, nem volt elég egy-két félsikert ígérő ötlet. Az agyforraló hőség és az útirány körüli sűrű diskurzus ellenére mi mégis haladtunk a CÉL felé.

Előbb egy-két megfeketedett, elfelejtett tengeritáblára figyeltünk fel. A talpon álló szár üszkös foltként nézett vissza egy-egy domboldalról. Itt felejtett betűként, jelként hatott az a néhány tengeriparcella, mint valami régi civilizáció megszenesedett kézjegye...

Csak jó pár kilométerre akadtunk az élet soron következő jelére: arra a pár négyzetölnyi elhanyagolt szőlőre, amelyről azonban már feltételezhettük, hogy lassan sikerül elérni Suhart, ezt az elátkozott falut, ahova eljutni számunkra valóságos világméretű út volt.

A dombok közül egy lovas tűnt fel. Előbb azt hittük, keresztezi utunkat, de aztán láttuk, hogy egyenesen felénk lovagol.

Középkorú, szakállas, bozontos ember ülte meg a kis szürkét, hátán karabély, fején zsíros kalap.

Megálltunk.

Különös érdeklődéssel nézett bennünket, ahogy kiléptünk az izzó bádogbobozból.

— Suharba? Minek?

— Dolgunk van ott — mondta Szekula.

— Letérték... — mormogta rekedt hangon a lovas.

— Az könnyen meglehet — mélyzött Ticze.

— Jobbra, ott a domb megett, olyan négyöt kilométerre vannak a présházak, onnan már nincs messze — mondta a lovas.

Szekula hitetlenkedve nézte.

— Csak menjenek, nem hazudok. Én vagyok itt a csősz. A második.

— Hát több is van? — kérdezte Gáldy nyeglén.

— Én vagyok a Drobina, a második. Volt egy régebben, annak Juhász volt a neve. Ő volt az első, én vagyok a második!

— Akkor fogjunk kezét, én balett-táncos vagyok, szintén a második. Az első szent József volt, de a felesége elgáncsolta. Én Gáldy vagyok, a második.

A kalapos ember morgott valamit, aztán elügetett az elhanyagolt szőlő irányába.

— Nincs humorérzéke — panaszkodott Gáldy.

A negyedik kilométer után jött a következő, aztán a hatodik, de csak hét kilométer után pillantottuk meg a szőlők zöldesbarna övezetét és azt a néhány szikrázó, fehérre meszelt présházat, ahonnan aztán végre elének tárult a völgyben Suhar, ez az egy utcából álló lapos kis település. Alig volt itt néhány akácfa az egész faluban. S a házfalak korántsem voltak oly fehérek és tiszták, mint fenn a szőlőkben a présházaké.

Viszolyogva vártuk, mi történik velünk tovább, hisz megérkeztünk.

— Emlékezzenek vissza arra, amit annak idején mondtam: húsz nap egy örökkévalóság is lehet, ha az ember nagyon várja a végét. Félre minden kétszínűséggel! Tudni akarom, mit keresek itt, a világ végén. — Dániel egészen tűzbe jött, ahogy közeledtünk az első házakhoz. De Szekula kárörvendően mért végig bennünket, és nagy fehér ujjával gyorsan dobolt kitömött, porral és homokkal fedett irattáskája potrohán.

— Uraim, nevezetes diéta előtt állunk. Ha ezek a tetves parasztok

még lokálpatriotizmusuk titkába is beavatnak bennünket, akár egész életünket e nemes akciónak szentelhetjük — mondta Gáldy mély torokhangon, és Ticze fájdalmas arcába meredt, mintha attól félt volna, hogy más irányból kevésbé érhetné meglepetés. Ticze azonban a vastag homokréteg alatt vörös volt, mint a rák.

Az autó begördült az egyetlen utcába, lassan, óvatosan haladt előre, mintha minden pillanatban aknára futhatna. Lassan, mintha pontosan célba akarna találni. Mintha ez az út megismételhetetlen lenne.

És ebben az óvatosságban, mint később még annyiszor — kifutott az utca másik végén a településből.

Szekula is kellemetlenül érezte magát, idegesen fészkelődött, és mintha önmaga előtt igazolná az esetet, vállát vonogatta, és értelmetlen szavakat mormolt...

Hogy a célt mily nehéz volt eltalálni, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tragikomikus tény, hogy ezúttal is elhaladtunk mellette, és most meg a falu bejáratánál találtuk magunkat.

Mire harmadszor is elhaladtunk az utcán, már a falu apraja-nagyja követte az ócska Fordot. Szekula (aki állítása szerint már járt itt) vinyogott kinjában, attól félvén, hogy emlékezetéből teljesen kihullott annak a háznak a képe, ahova megszállni visz bennünket, de egy tagbaszakadt parasztasszony felénk intett az egyik kapuból.

Hordó lefékezett.

A kísérők arcán sem érdeklődés, sem öröm nem nyert olvasható kifejezést. Egyszerűen csak néztek bennünket, némán figyelték mozdulatainkat, és nem mozdultak a forrón tűző déli napról.

Olyanok voltunk a szemükben, mint valami idegen műszerek, valami értelmetlen szerszámok, melyek félreértésből vetődtek környezetükbe, s melyek feltételezhetően előbb-utóbb úgyis elkerülnek innen, azért teljesen felesleges funkciójukat, küldetésüket feszegetni.

A közigazgatási és közrendi szervek valószínűleg erősen elütöttek tőlünk mind külsejüknél, mind megjelenésük módjánál fogva, hisz ez a szenttelen szemlélés félreérthetetlenül tudunkra adta, hogy számukra nem jelentünk semmit.

Igazán nem volt mit magunkkal vinni, kivéve azt a sárgászöld se-lyempapírba csomagolt fehérneműt, amit Szekula engedélyezett úitársaim számára, s melyhez az ő parancsjogán kívül sorstársaim feloldhatatlan rossz közérzete kapcsolódott nehéz ballasztként.

Alig tettünk néhány lépést, amikor hirtelen felcsapó éhes lángok fordítottak vissza bennünket dühös lobogásukkal.

Az öreg Ford egy-két perc alatt hatalmas égő fáklyává vált. Mene-kültünk a robbanástól rettegve, az összegyűlt falunépe csak kissé hátrább húzódott.

Hordó tágra meredt szemmel nézte az eléje táruló képet, és meg sem mozdult.

Dániel hiába próbálta elrángatni a veszély tószomszédságából, ő csak állt, és farkasszemet nézett a tűzzel.

Gáldy felemelte sérült kezét:

— Én eloltanám a tüzet, de ezzel a tuskóval nem bírom.

Senki sem hallgatta.

Amikor végre, jó fél óra múlva a parasztok homokkal temették be a robbanást, nem akaró üszkös, mocskos maradványokat, Szekula kiej-

tette kezéből az irattáskát, és a fal mellett, ahonnan végignézte a nagy pusztulást, lassan összecsuklott.

A parasztok ezt sem tudták megérteni, sőt néhány idősebb csupa ránc ember leemelte kalapját, hogy végső tiszteletét adja az idegeneknek.

A természetes parasztasszony meg Dániel cipelte be az elalélt Szekulát a házba, amely külsőre egy szemernyit sem különbözött a többitől. Az udvarba nyúló épület derekán nyílt az első ajtó valami előszobának berendezett konyhafélébe. Szekulát itt érte utol az eszmélet, melynek egy csöppet sem örültünk, de jómaga is jobban megijedt tőle, mint szerény becslésünk szerint a vén Ford halálának józan nyugtázása kiérdemelte volna.

Hordó végre elhagyta szívéhez nőtt masinájának és régi bajtársának sírját. Ebéd helyett italt kért a háziasszonytól, és leguggolt az egyik sarokban úgy, hogy a heverő Szekula arcát zavartalanul szemlélhette.

Mi lassan sorban lemosakodtunk, és vártuk a sorsunkat.

A háziasszony előbb nem tudta, hogy is viselkedjen, de hamar megérezte, hogy ő mégiscsak a saját házában van. Bejelentette, hogy őt Rozálnak hívják, az urát meg Heti Dávidnak.

— Rozálka, egy pohár hideg vizet kérek... — súgta szederjes ajkakkal Szekula, de fekeve maradt a kopott, ócska díványon, s amikor a rossz rugók megmegróppantak alatta, arca olyan kifejezést öltött, mintha az ő szervezete összeroppanásának lennének szem- és fültanúi.

Rozálka — ez lett ezután a neve szegény háziasszonyunknak — egy cseppet sem sietett a vízzel, Hordó kívánságát igyekezett kielégíteni: valami büdös törkölyt kerített elő.

Szekulát ez még inkább elkésérette, s mert Hordón és rajtam kívül senki sem figyelt rá, fáradtan intett felém:

— Hát nem végzetes?

Nem tudtam, mire gondol. Helyzetére-e, melyet a tüzesettel Hordóval együtt sínylettek meg, vagy a véletlenre, mely kettőjüket sorsunkhoz csatolta egy bizonytalan időre.

Annak ellenére, hogy az ő maradásuk a mi távozásunkat is erősen elvontá tette, mi egyelőre csupán éhséget éreztünk, s ebben volt minden erónk és fölényünk.

Rozálka az első, úgynevezett tiszta szobában terített meg, ahol négy fekhely volt a falak mellett elhelyezve, minden ötlet és szépérvék nélkül. Hogy a szoba eredeti arculata nem ez volt, azt a sárgára festett, szőnyegtelen padlón világosan kirajzolódó bútorképek nyomai jelezték. Elvitték ebből a szobából minden olyan tárgyat meg ágyneműt, mely a valamikori tiszta szoba oltári szentségét adta meg s mely hosszab időre csak a gyermekágyas asszonyt fogadta szülés utáni látogatónapon.

A bútor, ez, amely bennünket várt most, valószínűleg a padlásról vagy a szomszédból vándorolt át, kivéve a gyöngyházzal díszített nagy fekete almáriumot, meg a mogorva diófaszekrényt, mely oly súlyosan nehezedett a világra, hogy a sárga padlóba is belesüppedt néhány milliméternyire.

A falon csak egy Krisztus-kép maradt, melynek ráámájából elfelejtették kiemelni valakiknek a megsárgult esküvői képét.

Mosolyogva jártam körül a szobát, és örültem, hogy mégse tudták annyira kiüríteni, hogy egy-két otthonos vonás meg ne maradjon benne. Tény az, hogy falusi házban sohasem lehet olyan helyiséget találni, amelyet oly rideggé lehetne tenni, mint valami szállodai szobát. Valami mindig marad benne, valami, ami légkört és határozottságot kölcsönöz neki. Már az ablakon bebukó falusi utcarész is biztosítja az embert arról, hogy több, mint a pénzért megszálló vendég.

Rozálka levest hozott, erősen párolgó húslevest, az asztalra tette, és szó nélkül kiment.

Egymásra néztünk.

Vártunk még pár pillanatig, aztán gyorsan az asztalhoz ültünk, és szaporán kanalaztuk a tápszert.

Szekula az előszobában evett, s közben Hordót faggatta: hogyan is következhetett be az a lesújtó tüzeset?

Hordó sokáig hallgatott, mi nem láthattuk, de feltételeztük, hogy a törkölyös üveget csókolgatja.

Rozálka baromfisültet táltalt meggy mártással. Hordó gyomra oly hangosan korgott, hogy Gáldy elfehéredett, s önmagához híven megjegyezte:

— Az ilyen mozgás valószínűleg az ember agyában hagy vákuumot.

Dániel teli szájjal evett, ott volt a fogai között a csirke félig rágott fehér húsa, ajka szögletében pedig, mint egy-egy vércsepp: a meggy mártás maradványa.

Ticze evési ritmusa az evőeszközök leegyszerűsített, de igen energikus mozgásában jutott igazán kifejezésre. A kés az ő kezében nem metélte, hanem egyetlen rövid mozdulattal szétvágta a húst, a villa szabályosan szúrta fel a falatot, és minden ácsorgás vagy kerülgetés nélkül vitte az időre üritett szájba...

Ahogy néztem evés közben, Gáldy zagyva beszéde jutott eszembe, mely most egy kis módosítással használható lélektani kulcsot is adhatna... Gáldy az emberek étlapjából olvassa ki azok világnézetét. Itt viszont az evés stílusából lehetne olvasni... Azt hiszem, Ticzét teljesen félreismertem. Valahol az utazás legelején az volt az érzésem, hogy ez az ember halálosan fél, akkor valószínűleg saját aggályaimtól akartam szabadulni, és ezeket egyszerűen, mert ő volt a legszimpatikusabb, reá testáltam. Úgy könnyebb volt elviselnem őket. Az ismeretlenek mindig jó tükörként használhatók, tudtukon kívül válnak bestiákká vagy angyalokká.

— Úgy, hogy valaki felgyújtotta! — hallatszott Hordó hangos és ingerült válasza az unalmasan duruzsoló kérdegetésre. — Ilyen marhaságot kérdeni... Persze, hogy valaki felgyújtotta. Valaki, akinek érdekében volt... Valaki, akinek kell az, hogy mi itt maradjunk!

— Mit kiabál és mit néz rám, mintha gyanúsítana? Mi a fenét akar mondani azzal, hogy... — Hirtelen csend lett. Szekula nem fejezte be a mondatát, észrevette, hogy figyeljük.

Az evőeszközök újból beszélgetni kezdtek fémes hangjukon.

Az előszobában felhangzott Szekula unalmas duruzsolása.

Igen, ott szakadt félbe a gondolatom, hogy Ticzét félreismertem. Energikus és intelligens ember lehet, aki egyszerűen figyelmen kívül hagy mindhármunkat, sőt egy kicsit le is becsül bennünket gesztusaival, szavaink semmibevételével. Bár Dániellel ráhagytuk, Gáldy több-

szőr beleakaszkodott a tisztos öregúrba, s ennek meg is volt a hatása. Ha a balettos megszólalt, Ticze abban a pillanatban szenvedő arcot vágott.

Ebben a pillanatban Szekula nagy robajjal kirohant az udvarra, onnan az utcára, jajveszékelve járt le-fel az ablak alatt, aztán visszajött, és síró hangon kérdezte:

— A fegyverem! ... Hol van a puska, amit az erdésztől kaptam kölcsön?

Senki se válaszolt.

— Uraim, azt nekem vissza kell szolgáltatnom!

Néma csend.

Rozálka az ajtóban állt, és egy vállrándítással közölte, hogy nem tudja, meg nem is érdekli, és hogy aki elvesztette, vessen magára...

Szekula lerogyott a díványra, és nagyot sóhajtott:

— Lehetséges, hogy a kocsiiban maradt?

Erre sem válaszolt senki.

Az ebéd vége felé jártunk, Hordó pedig elszunnyadt a sarokban. Ott állt előtte a bögre, amelyből a törkölyt egy cseppig kiitta.

Most, teli gyomorral, Dánielnek is megeredt a nyelve:

— Nekem semmi kifogásom az ellen, hogy azonnal hozzákezdjünk naplóink írogatásához, Szekula nem csak azért hozott bennünket ide az isten háta mögé, hogy egymást felfaljuk, időközben esetleg jegyzeteket készítsünk önmagunkról, környezetünkéről stb. Írószerszámot a RAJ biztosít, úgyszintén minden más kelléket... A lényegét tudjuk: távol a civilizációtól, emberek közt, saját titkos mélységünket kifordítani a napfényre: hadd lássuk, mennyi a szenny az értelmiségiek lelkületében. Az ötlet pompás, igaz, veszélyes is, de a RAJ vállal minden felelősséget és áldozatot, hogy ilyen egzotikus vidéket fedezzen fel az ember legmélyén...

Gáldy halászápadtan indult a kijárat felé:

— Életem első ötletszegény ebédje. Ebben az étkezési fertőben nem csoda, ha a gyomrom felmondja a szolgálatot. Semmi ellentét, semmi szervezett ellenállás, semmi botrány, még a kommunizmusban is elfér egymás mellett bélszín, mustár meg valami déligyümölcs... — Az utolsó szavakat már az udvaron hadarta.

Az első szobában Ticze és Szekula állt szemben egymással:

— Tehát tudomásul vette, hogy saját csapdájába esett. Egyelőre ne erőltesse meg az agyát, a múlt majd csak felbukkan, van időnk bőven. Most egyedül vagyunk, ha estánként unatkozik, lapozza fel emlékezetében Ticze született Ersky Júlia esetét.

Ticze oly gyorsan és halkán mondta ezt a néhány szót az előtte álló Szekulának, hogy bár magamban regisztráltam a mondatot, egy árva szót sem értettem belőle.

A dívány rugói megint felnyögtek: tehát Szekula lerogyott az izgalomtól vagy a meglepetéstől.

Hordó csendben horkolt. Dániel bor után ment.

— Ha nem értettem félre, valamivel vádol, uram! — suttogta Szekula, de Ticze nem válaszolt, már ő is az udvaron lépkedett, hogy az ebédet egy kicsit „lerázza”.

Rozálka összeszedte az edényeket, és intett, hogy egész nyugodtan feküdjek le és pihenjem ki az út fáradalmait.

Jólesett ez a pár egyszerű szó, és máris vetkőzni kezdtem, hogy pihenjek, hogy végre pihenjek. Ekkor még sejteni sem mertem, hogy milyen fáradalmakat kell majd később kialudni.

Az álmom egyszerre jött, mint az eszméletlenség.

„Nagyanyja meggyászárteát ajánlott. Azt mondta, ezt kicsiny korában is nagyon kedvelte. Ne vegye rossz néven, de szeretnék valamivel kedveskedni. Ha már úgy távozott, mint valami kéréletlen haragos. Ha már ezután nem válthatunk egyetlen kedves szót, engedje meg, hogy én, Bodnár Mária, megmentsek magamnak kettőnk viszonyából egy szemernyi kincset. Ó, azt most igen kényelmetlen lenne elmondani, hogy milyen kincsről is van szó. Most csupán kedveskedni akarok, ennyi az egész. A zárdában erre tanítottak, és én igazán nem tudok másként viselkedni. Főleg, ha nyomós okom is van az előzékenységre. Kedves nagyanyja azt mondta, meggyászárteát hozzak, hogy betegem észhez térjen, és azt mondta, piritott kenyeret kacsaszírral... Ha nem akarnám, akkor is látnom kellene, mily nagy kegyeletben élt maga kicsiny korában. A nagymama még a régi faliórát is rámbízta: hozzam el, annak nehézkes ketyegése irányítani fogja majd az ön fásuló szívét. Odahaza igen boldogok, hogy végre falura került egy kis pihenésre. A falvaknak, bármily messze is vannak egymástól, titkos kapcsolataik vannak, sokszor a víz is közös, amit a távoli falvak népe iszvik, közös a szél, amely felkavarja a port, közösek a csillagok, amelyek tükörként néznek vissza a falvakra, és közös a távoli villám is, melynek vakító fényében találkoznak a tekintetek. Én, Bodnár Mária, ezért sűrűbben is eljövök, hogy számkivettetésében segítségére legyek. Ha azt kérdezi, odahaza hogyan fogadták szegényletes eltoloncoltatását, csak annyit mondhatok, hogy nagyjából megérdemeltnek vélik, ezért legjobb, ha belenyugszik sorsába. Első találkozásunk itt Suharban valószínűleg kellemes élményként vésődik emlékezetébe. A továbbiakban megeshet, hogy eltérek gyengéd módszereimtől, persze csupán a változatosság kedvéért. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy nem leszek hasznára...”

Az elsötétített szobában meggyászártea illata terjengett, a dús illatot azonban egyetlen mohó szippantással feléltem... A következő lélegzet csak a szoba kicsit dohos, kicsit savanykás szagát csalta be az orr érzékeny folyosóiba.

Csend volt. Csend, melyben a saját mozdulataim nyomán keletkezett zaj miatt is szégyenkezniem kellett.

Amikor Izabella vidékre menekült előlem, egy időben sűrűn eljártam abba a kis kedves faluba, melynek neve is vonzott, s melyben a vén Gregor vendéglős ammóniákszagú szobáiban hasonló csendre ébredtem délutáni pihenőim után. Kegyes, így nevezték Izabella menhelyét, a napszámosok, tehermunkások és kubikosok szerény kis otthona volt ez, ahova hét végén lomha vicinálisokon érkeztek, és hűtlen feleségüktől csupán mosdóvizet, tiszta alsóneműt meg egy nyugodt fészket kértek.

Borzongva ugrottam ki az ágyból, ahogy tudatomban felébredt Bodnár Mária látogatásának emléke. Menekülni kellett a rossz álomtól.

Az elsötétített szobából a délutáni fényben ragyogó előszobába buk-

MILAN TRKULJA

Lovas

tam, ahol könnybe lábadt szemem előtt összefolyt minden tárgy, minden részlet.

Rozálka állt a kis asztalnál, és feketekávés csészéket rakosgatott. A csempék zsörtölődése szinte agyamba költözött, a csészék koccanása, a porcelán vékony erőszakos hangja szinte karcolta agyamat, befogtam füleimet, s kiléptem a kopasz féltető alá. A fény és a hőség még veszettebb özőne zúdult rám. Egy csenevész akác alatt áltam meg. Egy idő múlva felnéztem az égre.

— Ugyan mit les? — szólta ki a természetes háziasszony.

— Ezt az akácfát nézem, állandóan az jár az eszemben, hogy ez a mi eukaliptuszunk.

Az asszony vállat vont, s eltűnt az ajtóból.

Nevettem.

Hogyne.

Eukaliptusz? Az a trópusi fa, amelynek úgyszólván nincs is árnyéka.

És Rozálka, akinek olyan mindegy...

Kiléptem az utcára. A falut gyér fúvel benőtt, sárgásszürke homokdombok vették körül. Valahol a házakon túl egy különös, szélmalom-szerű építmény emelkedett a magasba, vitorláit alig mozogták.

Az utcán, egymástól tisztos távolságra, útitársaim sétáltak le-fel.

Minden találkozáskor fejbiccentéssel köszöntötték egymást.

Féltem, rettegettem a gondolatától, hogy hamarosan engem is belekényszerít az ösztön, az urbánus ösztöne ebbe a délibábkergetésbe, ebbe az ámokfutásba. Az az ösztön, az a kérlelhetetlen, amit nem lehet félrevezetni... Tudom, milyen inerció viszi útitársaimat a falu egyik végétől a másikig. Tudtam már, mi az, ami tanbaluszi kínokat fog okozni nekem is... Igen: eljutni valahova. Eljutni egy olyan helyre, ahol mindenki megállhat különösebb veszély és feszély nélkül. Eljutni akár a templom elé vagy kocsmához, községházához, postaépülethez, bolthoz, ez volt az, ami hajtotta útitársaimat. Eljutni valahova, valamiféle központba.

De ebből itt semmi sem létezett.

Csak a két gubbasztó házior.

Az égvilágon semmi más.

Csak az emberek közönyös tekintete.

Eszembe jutott egy felette profán kép: az állatkertben, a rácsok közt le-föl futkosó vad. Órák hosszat lohol az egyik rácsfaltól a másikig meg vissza, és képzeletében, ha van ilyen, nagy távolságokat tesz meg, messze menekül az őserdőbe.

De most ez a profán kép is jól jött. Segített felejteni Bodnár Máriát, aki beígérte újabb látogatását.

Már alkonyodott, amikor sorstársaim holtfáradtan hazavetődtek. A legrosszabb színben Gáldy volt. Meg se várta a szűkös vacsorát, körülményesen lemosakodott, és aludni ment.

Amikor Rozálka lámpát gyújtott, akkor láttam csak, mily porosak és kimerültek a többiek is, kivéve Hordót, aki valahol aludhatott, mert szemei véresek, hangja meg rekedtes volt.

— Meg kell kísérelni! — mondta már ötödször Szekula Hordónak, de az csak álmosan, mámorosan bámulta szandálja orrát. — Mondja, Rozálka, lehetne-e valahol szerezni egy csészát vagy szekeret, vagy bármilyen járművet, hogy legalább a fő útvonalra elvigyen...

— Azt hiszem, hogy a maga számára veszélyes lenne ilyesmit kérni
— mondta Rozálka, és a teáscsészéket rakta egymásba fűgén, hogy minél előbb távozzon, de Szekula visszatartotta:

— Hogy érti ezt, kedves?

— Ne haragudjon, de így van. Húsz év elég hosszú idő, de az emberek emlékezetét a legapróbb kukac is felébresztheti, a gyanú férgé, maga mondta ezt nekem annak idején, honnan tudnék én ilyesmit kitalálni...

Szekula remegett, és hol az asszonyra, hol pedig Hordóra nézett.

Ticze kenyérbélből apró gombócokat gyúrt, s teljesen közönyösen nézegette az asztalon meg-megjelenő kései legyeket.

— Lesz napló vagy nem lesz, írjuk vagy ne írjuk, kedves Szekula?
— szakította meg a csendet Dániel.

— Ó, teljesen megfélemedtem róla. A visszatéréssel vagyok elfoglalva, a távozás gondolatával. Ez a tüzeset teljesen felborította terveimet. Most már a naplóírás meg a vele kapcsolatos akció nevetségesen elenyésző méreteket nyert, gondolom, a számomra, értik, ugyebár, milyen különös prizmat állíthat a sors ember és ember közé. A kölcsönös kötelességek, feladatok eltorzulnak, s így a viszonyok mérlege is egész mást mutat, mint normális feltételek mellett mutatott volna. No de ez csak az én privát tragédiám, hogy nem tudok egyelőre távozni innen, az önöké semmi esetre sem lehet... Az önök húsz napja csak most kezdődött, tehát belátásuk szerint osszák be idejüket, és lehetőleg mentsenek fel minden felelősség alól. Vegyék úgy, mintha már rég visszautaztam volna, vegyék úgy, mintha csak pihenni jöttek volna, szerződésünk nincs, így ebben a pillanatban felmentem magukat is kötelességük alól...

Ticze és Dániel hallgatott.

Csak most tűnt fel igazán, hogy ezek az emberek elfeledkeztek lemosakodni, úgy porosan, izzadtan ültek még mindig az asztalnál.

Később még egyszer bejött a háziasszony, leszedte az asztalt, lesöpörte Ticze kenyérgombócait, és a legyek is elültek.

A csendben a mi lélegzésünk, a mi szuszogásunk hallatszott csak, akár süket éjszakákon valahol, valami kis állomáson a veszteglő vonatok, egymás lélegzetét nem figyelve, állandó szakadozott pőfékelése. A nagy futás, a rohanás most egy pillanatra megint megállt. Veszélyesen, hosszan, kilátástalanul állt...